

1/4	INFOLEHT: kunstliku viljastamise protseduurid	05.2024 Dok 2
Nova Vita Kliinik • Tammsaare tee 47, 11316 Tallinn, Eesti • novavita@novavita.ee • +372 605 9609 • www.novavita.ee		

1. **EMAKASISENE INSEMINATSIOON ehk IUI** – *intrauterine insemination*

Selle meetodiga viiakse seemnerakud spetsiaalse kateetri abil emakasse, arvestades naise ovulatsiooni aega. Kasutatakse kerge mehepoolse viljatuse või selgusetu viljatuse korral või juhul, kui naine soovib kunstlikku viljastamist sobiva meespartneri puudumise tõttu.

2. **KEHAVÄLINE VILJASTAMINE ehk IVF** – *in vitro fertilization*

Selle meetodiga viiakse naise ja mehe sugurakud kokku kehaväliselt. Kasutatakse meditsiinilise näidustuse korral, kui paar ei ole jäänud lapseootele loomulikul teel vähemalt ühe aasta jooksul, või juhul, kui naine soovib kunstlikku viljastamist sobiva meespartneri puudumise tõttu ning emakasisene inseminatsioon ei ole näidustatud meditsiinilistel põhjustel.

IVF-ga seotud ravimid

Ettevalmistav ravi kehaväliseks viljastamiseks kestab tavaliselt 2 nädalat kuni 1,5 kuud. Munasarjade stimulatsiooniga kutsutakse esile paljude munarakkude üheaegne küpsemine. Igale patsiendile määratakse arsti koostatud individuaalne raviskeem.

Raviskeemides kasutatakse peamiselt kolme tüüpi ravimeid:

- 1) Munasarja stimulatsiooniga seotud ravimid:
  - a. osal patsientidest alustatakse ravi munasarjade funktsiooni vaigistava ravimiga: pikalt toimiv Diphereline (süstitakse lihasesse);
  - b. munasarjade tööd stimuleerivad ravimid (süstitakse naha alla): Gonal-F, Bemfola, Ovaleap, Pergoveris, Rekovelle;
  - c. enneaegset ovulatsiooni pärssivad ravimid (süstitakse naha alla): Cetrotide, Ganirelix.
- 2) Munarakkude lõplikku küpsemist tagavad ravimid süstitakse 36 tundi enne munasarjade punktsiooni. Arst valib tavaliselt ühe järgnevatest:
  - a. Ovitrelle (süstitakse naha alla);
  - b. Diphereline (süstitakse naha alla).
- 3) Endomeetriumi ettevalmistav ja rasedust toetav ravi: Estrofem, Gepretix, Utrogestan, Amelgen või Lubion.

NB! Ravimeid tuleb manustada õigel ajal ja õiges koguses täpselt raviarsti ja õe/ämmaemanda ettekirjutuse järgi!

Ravimi manustamisega seotud küsimuste ja/või probleemide korral pöörduge Nova Vita Kliiniku õe-ämmaemanda poole tel: [+372 53089421](tel:+37253089421) või e-mail: ivf@novavita.ee

Munasarjade stimulatsiooniga võib harva kaasneda **hüperstimulatsiooni sündroom**. Sel juhul moodustub munasarjades hulgaliselt suuri folliikuleid. Esineb iiveldust, kõhupuhitust ja -valu, võib ette tulla ka raskustunnet hingamisel. Hüperstimulatsiooni sündroomile iseloomulikud nähud tekivad enamasti pärast embrüote siirdamist. Raske vormi esinemissagedus on 0,6-1%.

Kui hüperstimulatsiooni tekkimise riskid on suured juba ettevalmistava ravi ajal, võib arst otsustada ravi katkestada või tuleb embrüo siirdamine ära jätta (sel juhul embrüod külmutatakse).

2/4	INFOLEHT: kunstliku viljastamise protseduurid	05.2024 Dok 2
Nova Vita Kliinik • Tammsaare tee 47, 11316 Tallinn, Eesti • novavita@novavita.ee • +372 605 9609 • www.novavita.ee		

NB! Hüperstimulatsioonile iseloomulike kaebuste ilmnemisel küsige kohe nõu õelt/ämmaemandalt/raviarstilt või pöörduge erakorralise günekoloogilise abi saamiseks EMOsse.

Munasarjade punktsioon

Munasarjade punkteerimine (munarakkude võtmine) toimub täpselt 36 tundi pärast nende lõplikuks küpsemiseks manustatud ravimit. Protseduuri eel pannakse naisele veresoonde kanüül. Protseduuri ajal kasutatakse kergelt üldnarkoosi. **6 tundi enne ei tohi süüa, juua, nätsu närida ega suitsetada!** Naine peab saabuma kliinikusse 30 minutit enne protseduuri algust. Punktsioon kestab 10-20 minutit ja patsient jäetakse hiljem umbes tunniks palatisse õe-ämmaemanda jälgimisele. Tavaliselt lubatakse naisel kliinikust lahkuda 1-1,5 tunni pärast. Süüa võib niipea, kui selleks vajadus tekib. **NB! Narkoosijärgselt ei ole lubatud juhtida autot, seepärast on soovitav, et naisele tuleks kliinikust lahkudes keegi vastu.** Punktsioonipäeval ja kuni rasedustestini tuleb vältida suurt kehalist koormust (füüsilist trenni, raskuste tõstmist, soovitatavalt ka aktiivset seksuaalelu).

Pärast munarakkude punktsiooni võib vahel harva esineda kergelt veritsust, kõhuvalu. Kui nähud 24 tunni jooksul ei taandu või muutuvad tõsisemaks, helistage raviarstile või pöörduge erakorralise günekoloogilise abi saamiseks EMOsse.

Spermaanalüüsi andmine punktsioonipäeval

Munarakkude punktsiooniga samal hommikul annab mees kliinikus oma seemnerakud. Enne protseduuri tuleb **48 tundi vältida vahekorda ja seemnepurset.** Viljastamise eel kontrollib embrüoloog seemnerakkude kvaliteeti ja eraldab parema liikuvusega seemnerakud.

Kehaväline viljastamine: IVF / ICSI

IVF – selle meetodiga tilgutatakse munarakkudele vastav kogus puhastatud seemnerakke ja need jäetakse üleöö inkubaatorisse omavahel n-õ suhtlema. Hommikul kontrollitakse munarakkude viljastumist.

ICSI – selle meetodiga süstitakse üks valitud seemnerakk otse munaraku sisse.

Munarakkude viljastumine on individuaalne ning sõltub muna- ja seemnerakkude kvaliteedist. Tavaliselt viljastub kuni 70% munarakkudest, kuid esineda võib olukordi, kui viljastumist ei toimu.

Embrüo(te) siirdamine

Embrüo(te) siirdamine toimub tavaliselt 2.-5. päeval pärast munarakkude võtmist. Embrüo siirdamine on üldiselt lühike ja valutu protseduur.

NB! Siirdamise ajal peab olema naise kusepõis täitunud. Soovitav on tarbida 0,5-1 liitrit vett ja vältida WCs käimist 2 tunni jooksul enne protseduuri.

Pärast embrüo siirdamist on soovitav 5 minutit lebada. Siirdamise järel jätkub ravi arsti ettekirjutuse kohaselt (vt raviskeemi infoleht).

Mitu embrüot siirdada?

Eestis kehtiva seaduse järgi võib naisele siirata korraga kuni kolm embrüot. Nova Vita Kliinikus siiratakse tavaliselt üks, harvem kaks hea kvaliteediga embrüot.

3/4	INFOLEHT: kunstliku viljastamise protseduurid	05.2024 Dok 2
Nova Vita Kliinik • Tammsaare tee 47, 11316 Tallinn, Eesti • novavita@novavita.ee • +372 605 9609 • www.novavita.ee		

Embrüo(te) külmutamine

Kui värske embrüo siirdamisest jääb üle hea kvaliteediga embrüoid, saab need külmutada ja tulevikus siirdamiseks kasutada (FET – *frozen embryo transfer*). NB! Kõik embrüod ei pruugi pärast külmutamist/sulutamist säilida.

Doonorsugurakud

Teatud juhtudel tingib viljatust muna- või seemnerakkude täielik puudumine või nende kvaliteedi langus. Sellisel juhul on lastetuse ravis põhjendatud doonorsugurakkude (doonorseemnerakud või -munarakud) kasutamine. Doonorrakkude kasutamine on õigustatud ka juhul, kui oma rakkudest sündival lapsel on suur tõenäosus raske päriliku haiguse avaldumiseks. Lisaks on doonorrakkude kasutamine vajalik, kui naine soovib kunstlikku viljastamist sobiva meespartneri puudumise tõttu.

SUGURAKUDOONORLUSE LIIGID:

(1) Partnerannetus

Partnerannetus toimub siis, kui naine ja mees pöörduvad ühiselt kliinikusse kunstliku viljastamise teel lapse eostamiseks. Partnerannetus on sugurakkude annetus mehe ja naise vahel, kus doonori isik on retsiendile teada ning doonor avaldab, et laps loetakse põlvnevaks doonorist.

(2) Mittepartnerannetus

Mittepartnerannetusega on tegemist juhul, kui kliinikusse pöördub kunstlikku viljastamist sooviv naine või paar, kellega on kaasas inimene (sõber, tuttav või muu lähikondne), kes on nõus oma sugurakke annetama, kuid ei soovi ise saada lapsevanemaks. Mittepartnerannetus on sugurakkude annetus, kus doonori isik on retsiendile teada, kuid doonor avaldab, et last ei loeta põlvnevaks doonorist. Mittepartnerdoonori sugurakkude kasutamise tulemusel sündinud lapse põlvnemist mittepartnerdoonorist ei ole võimalik hiljem ka kohtu kaudu tuvastada. Samas ei ole välistatud hilisem lapsendamine mittepartnerdoonori poolt.

(3) Anonüümne sugurakudoonorlus

Nova Vitas on anonüümseteks sugurakudoonoriteks vaimselt ja füüsiliselt terved, tervislike eluviisidega 20-35aastased naised ning 18-40aastased mehed. Doonoreid uuritakse eelnevalt põhjalikult nakkus- ja pärilike haiguste suhtes. Munarakudoonorid annavad enne igat loovutamist uued analüüsid. Seemnerakudoonori analüüse kontrollitakse enne seemnerakkude külmutamist ja pärast kuuekuulist säilitamist. Doonormunarakkude kasutamise korral peab teadlik olema, et munarakke ei ole säilitatud kuus kuud karantiinis ja munarakudoonorile on tehtud eelmainitud analüüsid vahetult enne ettevalmistava ravi algust.

Kehavälise viljastamise tulemused

Kunstliku viljastamise tulemused sõltuvad iga konkreetse paari viljatuse põhjustest ning sugurakkude kvaliteedist. Olulist rolli mängib kindlasti iga, sest naise vanuse tõustes viljakus langeb. Läbides keskmiselt kuni kolm IVF-tsükli, on rasedumise tõenäosus 80-85%.

4/4	INFOLEHT: kunstliku viljastamise protseduurid	05.2024 Dok 2
Nova Vita Kliinik • Tammsaare tee 47, 11316 Tallinn, Eesti • novavita@novavita.ee • +372 605 9609 • www.novavita.ee		

Nova Vita Kliiniku keskmised tulemused vanusegruppide järgi:

alla 35aastaste naiste rasestumise võimalus kuni 50%;
35-39aastaste naiste rasestumise võimalus 30-40%;
40-43aastaste naiste rasestumise tõenäosus 5-15%;
doonormunarakkudega rasestub 40-50% naistest.

Raseduse tuvastamine ning edasine jälgimine

Rasedust saab tuvastada siis, kui naise vereringesse ilmub rasedusele iseloomulik hormoon – kooriongonadotropiin (hCG). Naine võib teha kodus uriinitesti, kuid kindlasti peab hCG taset kontrollima ka veeniverest. Tavaliselt on see määratav alates 2. nädalast pärast embrüo siirdamist. Vajadusel määratakse vere hCG sisaldust ka korduvalt, et hinnata hormooni sisalduse kasvu raseduse arenemise järgi.

Nova Vita Kliiniku arst või õde juhendab pärast embrüo siirdamist, millal peaks andma vereanalüüsi raseduse tuvastamiseks.

Neli nädalat (28–30 päeva) pärast embrüo siirdamise protseduuri kontrollitakse ultraheliuuringuga raseduse olemasolu emakaõõnes.

Edasist raseduse jälgimist võib jätkata elukohajärgses raviasutuses.

Kunstliku viljastamise õigusliku nõustamise sisuga saate tutvuda Sotsiaalministeeriumi kodulehel: <https://www.sm.ee/lapse-oigused-ja-heaolu>

Lisaküsimused ja info: ivf@novavita.ee või [+372 53089421](tel:+37253089421)